

वर्गाणां प्रथमावर्गः कंठासंज्ञाविधीयते ॥ द्वितीयाश्च वक्ष्यते ॥ त्रयोदश्याश्च गवांसृता ॥ चतुर्थीमघावर्गानां आदेशार्थं प्रकीर्तिता ॥

प्लोषवन्ते पुव, प्लोषवन्तः गजडद्व्याः, स्वापद्यन्ते, स्वादेशास्तुः
पदात्ता श्वेत्, पंचमेपरे ऊ भ ए त मेपरे, विकल्पे त ऊ भ ए सा
स्तुः ॥ ॥ वाक् ईश्वरः ॥ वागीश्वरः ॥ प्रत्यक्ष आत्मा ॥ प्रत्यगा-
त्मा ॥ प्रत्न सुमयः ॥ षड्मयः ॥ येन सुरारि ॥ येन पुरारि ॥ वा-
क्यथा ॥ वाग्यथा ॥ ऊ भ ए त मेपरे ॥ पंचमास्तुः ॥ येन वसुरारि
वाङ्मात्रं ॥ परस्मै ॥ ॥ वृत्तिप्रथमेभ्यश्च सा का लृट् लृट् एदि

श्लोः कृत्यादिश्वरो

तः॥ वर्णान्ते हकारे परे प्रथमेभ्यः कचटतपेभ्यश्चकारस्य ह
 कारादेशो भवति॥ वाक् भूर॥ वाक् दूर॥ ॥ तेभ्यश्च हकार
 स्य पूर्वान्तेभ्यो विभाषया॥ तेभ्यश्च कचटतपेभ्यः हकार
 स्य नून्यस्त्वि नुर्धाक्षराः॥ घञ् ङ वभाः स्यादस्मासुः॥ विकल्पे
 न॥ तत्तह वि॥ तद्दु वि॥ तद्दु वि॥ वाक् हरि॥ वाग्घरि॥ वाग्
 हरि॥ ॥ यवर्गेण हवर्गेण नवर्गस्य योजनात्॥ त्वा बुभौ चटवर्गौ स्त

सषाभ्यामपिसप्तथा ॥ दोहं न्यात्र तथादेशः षेपरे सषयो द्विधा ॥ ६ ॥
त्रितवर्गस्य च वर्गेण षोडशे च वर्गादिभ्यः तथा मर्धश्च षट्
र्गसंज्ञौ गे मर्धश्च षट् वर्गादिभ्यः ॥ तथा तालव्यसकार मर्ध
श्च षराभ्यां षोडशे त्रिसकार मर्धश्च षकार तालव्यस
कारौ भवतः ॥ तत्र चरितं ॥ तच्चरितं ॥ तत्र कुत्रं ॥ तत्र
जयः ॥ तजयः ॥ तत्रासयति ॥ तज्जासयति ॥ तत्र चकारेण

यकारान् हसेषरे

५०

ते अकारेण ॥ हनतशेषः ॥ हनतशेषः ॥ हनतः शेषः ॥ वचस्वष्टः ॥
 वचस्वष्टः ॥ वचः षष्टः ॥ षट्सीदन्ति ॥ विशन्तः ॥ प्रशन्तः ॥ ॥ उः रा
 नाः स्वः स्वोऽपधादित्युः स्वरे नवः ॥ मोऽनुस्वारपदात्रैव ढेठेण
 परिकीर्तितः ॥ ते धेनस्यान्तथा ले लो जज भे अ इति स्मृतः ॥ १॥ ष
 त्पञ्चान्मा ॥ प्रत्यङ्ग ॥ पुगण्डह ॥ सुगण्डह ॥ राजन्तः ॥ रा
 जन्ति ॥ तवष्टात्रः ॥ तवष्टात्रः ॥ कविस्मृति ॥ कविं विन्द

वर्णवर्गान्तराह

सुष्मा
ह
लस

वर्गानां प्रथमा वर्णा स्ते न्य उत्तरवर्तिनः शकारस्य हं
कारः स्थाने

ल० वि० ॥ भवान्भूरः ॥ भवान्भुवः ॥ भवान्भ्रुवः ॥
भवान्भूरः ॥ कुर्वन्भूर इत्यादि पूर्ववत् ॥ चर्चा
घोषतः शस्य क्वाकार इति ॥ पूर्वोक्तमेवोदा
हृत्य साधनं परिकीर्तितं ॥ ॥ नस्तत्तवर्गश्चुतं स्यात्तस्य

शब्दं नवापरं ॥ ॥ इति सिरस्वती सुरापन्नविणिगिते लघुसारस्वत्यां
सुरवोद्येयं जनसंधिः ॥ ॥ अथ विसर्गसंधि र्निगद्यते ॥ अथो सु०
पयो विसर्गस्य सकारादेश इति ॥ ॥ कुः पास्तु परयोः तस्य हं

कः न नोति ॥ कस्तनोति ॥

ल०
१०

या लोके उभयानाम् चक्रे धर्मगजद्वयं परो विसर्ग लोपः ॥ देवाः सु० ॥
विभाषया ॥ सप्तमिमेसा पदाने क्रमशो ज्ञेय पतिशब्दाणां द्विषु
॥ अहः पतिः ॥ अहर्पतिः ॥ अहः गणः ॥ अहर्गणः ॥ ॥ अतो
तुभ्यं विसर्गस्य ति वा परतस्मिन्ने ॥ ॥ कः अर्थः ॥ कोर्थः ॥
अत्र स्य घोषवत्त्वं तुरीये पञ्चमेषु च ॥ परेष्ट्वं विसर्गस्य सा
रदासुखनिर्गतिः ॥ कः वेदः ॥ को वेदः ॥ देवः ययौ ॥ देवो ययौ ॥
मनः रथः ॥ मनोरथः ॥ ॥ स्वरात्तस्य वतुः पञ्चत्रिषु लोपशवर्ण
नः ॥ विसर्गस्य स्वरेयत्वं विभाषया क्रमोदितम् ॥ ॥ देवाः अत्रादे

७०
१०

भोस् भगोस् अघोस् एनेत्रयः निपाताः शब्दाः तेभ्यः परेभ्यः विसर्गस्य लोपश्च भवति

४४ देवाश्च॥ वाताः वाता॥ वाता वाताश्च देवाश्च॥ देवाश्च॥ देवाश्च॥ ॥ भोस्॥

यो निपाताः स्युः रघोस् भगोस् समन्विताः ॥ यं भ्यसेव विसर्गस्य लोपश्च भवति

७४ यथा ॥ स्वरा न्नस्य चतुः पञ्च विधिना वपुरोक्तवत् ॥ नामि नोरो विसर्गस्य च

बोक्तेषु परेषु च ॥ ॥ भोरुहि ॥ भगो नमस्ते ॥ अघो याहि ॥ अग्निः शुत्र ॥

अग्निरत्र ॥ पदुः यजते ॥ पदुर्यजते ॥ ॥ रेफश्च कृति कश्चापि रेफस्य

विधीयते ॥ विसर्गस्योष्परे विभाषयानि रूपि त ॥ ॥ गीः पतिः ॥ गी

ल०
११

र्षतिः॥ गीष्पतिः॥ चः पतिः॥ चर्षतिः॥ चूष्पतिः॥ ॥ रेफसवंधिनोरे
कोवित्स्वर्गस्य विधीयते॥ पूर्वोक्तेषु परेष्वेव सारदा मुखनिर्गतं॥ ॥ प्रातः
अत्र॥ प्रातारत्र॥ अत्रः गतः॥ अत्रर्गतः॥ ॥ रेरो लोपः पूर्वदीर्घः
सैर्षद्धिसूतीरितः॥ ॥ प्रातः रुड॥ प्रातारुड॥ भक्तिः रुडे॥ भक्ती
रुडे॥ सः रेख॥ सैख॥ ॥ इति श्रीसार्धंतीमुखव्यविनिर्गनल सु०
पुसारस्वत्यां मुखवो धेपंचसंधिपु कणांसमाप्तां॥ ॥ अथ विभ ११

र्त्ति विभाचने ॥ ॥ स्यादित्यादिविभक्ती द्वे यद्वै चातुषुषु
अनेयाप्रातिषदिकाद्येति नाम्नोऽयुज्यत इत्यपि कृत्तद्वितसप्त
साभ्यप्रातिषदिसंज्ञिता ॥ सारस्वतान्नामगृही विभक्तिरहितं
विदुः ॥ ॥ स्योजसूतिप्रथमा ॥ सुम् औ शसूतिद्वितीया
ताभ्याभ्यसूति^{सूति} तृतीया ऊभ्याभ्यसूतिचतुर्थी रुसिभ्यं
भ्यसूतिपंचमीठसू औसूत्यामिति षष्ठी ङि औसुषुपि

६०
१२

निसप्तमी॥ ^{वसि}शिवा इति हि ते॥ सोर्विसर्गचातुर्वर्ज्यपदानेव भ
वित्यपि॥ ॥ काज्यायोच्चार्यमाणोऽप्यहोपः स्यादक्षरिणा

रत्ना

पथः॥ शिवः॥ ॥ स्रंक्षारानुरोवर्षसे औ स्यादेष्टा इष्ट
ते॥ शिवौ॥ शिवजस्र इति हि ते॥ ॥ समानादमस्सत्तोरस्य लो

सु०

पः प्रसशसस्तुते॥ शसिदीर्घोऽप्यकारादेः समानान्नस्य सर्वथा

शिवोदा इति हि ते॥

टाउंउसिउसाश्च स्युरिणायास्याः क्रमादनी॥ जकारस्येन

१२

जकारस्येन नमः दीर्घोऽहं तः सोर्विसर्गः॥ शिवाः ३ शिवानि नि
स्थिताः॥

संज्ञायां लोपः॥ सवर्णस्य सवर्णेन सह दीर्घ उदीहृतः॥ सोर्विसर्ग
॥ शिवा ४॥ शिवश्च सृष्टिर्निष्ठः॥ समात्मा दम्भो रस्य॥ ॥ नो दुःखं तु त्या
गोप्यं ते च ठेठेणः परिकीर्तितः॥ ॥ शिवं॥ ॥ शिवश्चोदितिष्ठते॥ ॥
सं चक्षरात्पुरो०॥ शिवौ॥ ॥ शिवश्च सृष्टिर्निष्ठः॥ ॥ जस्येन सञ्ज्ञा॥
सवर्णस्य॥ सोर्विसर्गः॥ शिवश्च सृष्टिर्निष्ठः॥ हाडे उमि० ^{शिवश्च सृष्टिर्निष्ठः} इत्येव सहावर्ण
एते रत्न इति क्रमान्॥ शिवेन॥ ॥ शिवश्च सृष्टिर्निष्ठः॥ श्यामिदी

२०

۱۲

१३

शिवः सृष्टिर्दत्ते ॥ ॥ टाउउ. सिउ. सा मि ति उ. तः स्थ श्रु दे
शिवस्य ॥ ॥ शिव ओ सृष्टिर्दत्ते ॥ ॥ ओ सि चै त्व मया देवः ॥
॥ सोर्विसर्गः ॥ ॥ शिवयोः ॥ ॥ शिव आ मि ति ष्टि ते ॥ ॥ समा
मि तु न्पूर्वदीर्घः स्यात् चरमस्य च ॥ ॥ शिवानां ॥ ॥ शिवः
इति ष्टि ते ॥ ॥ इव स्मि द्यै रि ति एका रा दे श ॥ शिवे ॥ ॥ ओ शि
पूर्ववत् ॥ ॥ शिवसु पि ति ष्टि ते ॥ ॥ ओ सि चै त्वं च स भयो रिति

सु०
१४

एकारादेशः॥ बहुष्वीत्युक्तत्वात्॥ नामान्नान्नकवर्गानि च सस्यष
त्वमुदीरितं॥ ॥ श्रिवेषु॥ हं नः सि औजसे॥ ॥ हे शरद्व्याकुल
योगस्तु सर्वेषामपि गार्हपत्ये॥ ॥ सेर्षिसंज्ञातु संवुद्धौ धेर्द्धे३
पो धातुवर्जिते॥ ॥ समाना देवता न्यस्माद्धसात्ते तु सित
शया॥ ॥ हे शिव॥ ॥ पूर्ववत्॥ ॥ हे शिवौ हे शिवा॥ ॥ अ सु०
थसर्वशब्दः॥ ॥ जसी उद्भवने स्मत्स्मिन् उदेव वलुडा १४

मित्र॥॥ अन्ते प्र नकारस्य एकारादेशा ईरिति॥ सर्वसिद्धिं
 निहिते॥॥ पूर्ववत्॥ इकार उच्चारणार्थो विंशर्गः॥॥ सर्वः
 ॥ सर्वश्च॥ संधाक्षरानुरोवर्णो०॥॥ सर्वो॥ सर्वजस्य॥ जसी
 गुरुत्वात्स वीदेशः॥॥ इवर्णवैसहा वर्णा॥ सर्वे॥ सर्वत्रम्
 ॥ अत्रससोरस्यलोपस्यात्॥ सन् मोनुत्वारोपदान्तेय॥ सर्व॥॥
 सर्वश्चोऽनिहिते॥ पूर्ववत्॥ सर्वो॥ सर्वशर॥ पूर्ववत्॥ सर्व
 न॥ सर्वदा॥ पूर्ववत् इनादेशः॥ अन्ते पूर्ण॥ नकारस्य एकारा

ल०

१५

देशः॥ ॥ सर्वेण॥ भ्यामिदीर्घः॥ सर्वभ्यां॥ भिसैरिति॥ गुरुत्या
त्सर्वदेशः॥ परसवर्णान्वात्लेकारादेशः॥ सर्वै॥ सर्वउ॥ जसीदि
द्वेनेस्मत्तिन्॥ इतिस्मदगम॥ विन्वादादौ॥ संभ्यशरान्युरेवर्ण
हेओ॥ सर्वस्मै॥ भ्यामिदीर्घेति॥ सर्वभ्यां॥ पर्यवत्सर्वभ्यः
सर्वउ॥ ॥ उ॥ सिरत्कृतेस्मदगम॥ ॥ सर्वैर्दीर्घं॥ सर्वस्मात्
पर्यवत्सर्वभ्यां॥ सर्वेभ्यः॥ सर्वउ॥ ॥ दादेउ॥ सिउ॥ समितिउ॥ सस्य
आदेशः॥ सर्वस्य॥ ओस्॥ ओसिवैत्वमिति॥ अयायावावा॥
इतिअयादेशः॥ सर्वोविसर्गः॥ सर्वयोः॥ आस्॥ सर्वदित्वां

७०

१५

वर्ग २

मृति
त्रुष्टिषे चः॥ सुडा मियेति सुडा गगमः॥ ओसियै त्वमि
निसंकारायादे कारादेशः॥ सर्वेषां॥ सर्वडिउति छिने॥
जसी डिद्वने स्मत्स्मिन्॥ इति डि विभक्तौ स्मिनादेशः॥ सर्व
स्मिन्॥ ओसि पूर्ववत्॥ सुपिय पूर्ववत्॥ संबुद्धौ जसी
तिविशेषः सर्व पूर्ववत्॥ हे सर्व हे सर्वो हे सर्वे॥ ॥
अकारे त्वे विमासरा इत्यविशेषमाहा॥ ॥ प्रासस्यावा
रादे

३०
१६

३२

ईवन्नाञ्जहमानाञ्ज३

ॐ पञ्चसर्गसुखविभक्तिषु॥ अवरणीच्च विसर्गस्य लोपोभ्यां
अस्सुखक्रमा॥ ॥ माससिद्धितिष्ठिते॥ ॥ मासशब्दस्य बाधो
पइति॥ ॥ अदत्तस्य लोपः॥ ॥ हँसां नत्वासेध्वोपं॥ ॥ सोवि
सर्गी॥ ॥ माः॥ ॥ पक्षे॥ ॥ इकारउच्चारणार्थी॥ ॥ सोवि सु०
सर्गी॥ ॥ मासः॥ ॥ ओपरे॥ ॥ अकारलोपात्॥ ॥ स्वरही १६
तंपरेनैव॥ ॥ मासौ॥ ॥ पक्षे॥ ॥ संचक्षरात्पुरोवर्णइति

ॐ कारादेशः॥ ॥ मासौ॥ ॥ जसि अकारलोपात्॥ ॥ जस्य
कारेण॥ स्वरहीनं परे नैवेति॥ लोर्विमर्गिति॥ ॥ मासः पक्षे
कारस्य संशयां लोपात्॥ जसि अकारेण॥ ॥ सवर्णस्य सवर्णेति
पूर्वदीर्घः॥ ॥ लोर्विमर्गः॥ ॥ मासाः॥ ॥ अर्मी अकारलोपात्
स्वरहीनं परे नैवेति अस्य अकार पूर्वसंज्ञात्॥ ॥ मास्य॥ प
क्षो॥ ॥ समात्तादस्योरस्येन कारलोपात्॥ मास्य॥ ॐ परे॥ स्वरही
नं परे नइति॥ मासौ॥ पक्षे॥ संध्याक्षरात्पुरोदत्तेति॥ ॐ अ

ल०
१७

देशा॥ मासौ॥ शसि॥ शकारहशसी निविसेषणार्थी॥ अकारलो
पात्र॥ स्वरहीनं परेणेति॥ लोर्विसर्गः॥ मासः॥ पक्षे॥ श
मातादमससोस्त्यलोपः पुंसशसस्तुनः॥ ॥ शसिदीर्घी
पकारादेसमातात्रस्य सर्वथा॥ मासान्॥ टापरौ॥ टकारवेनेनि
विसेषणार्थी॥ अकारलोपात्र॥ स्वरहीनं परेणेति॥ मासा सु०
पक्षे॥ टाउंङ् सिङ्सासिति॥ मासेन॥ अमि॥ अकारलोपा १७
त्र॥ लोर्विसर्गः॥ अवरणिच्चविसर्गस्यलोपोऽप्यां अस्तुव

क्रमात्॥ माभ्यां॥ पक्षे॥ न्यामिदीर्घं इति दीर्घः॥ मासाभ्यां
 उपरे॥ उकारडि न्कारार्थः॥ अकारलोपात्॥ स्वरहीनं
 परेनैव॥ मासे॥ पक्षे॥ टाडेउति॥ अयादेश॥ सकारित्पसवर्णे
 न इति दीर्घः॥ मासाय॥ न्यामि पूर्ववत् माभ्यां मासाभ्यां॥ भ्यसि॥
 सकारलोपात्॥ विसर्गलोप॥ माभ्यः॥ पक्षे॥ ओंसि वैत
 मित्तिसकारा॥ प्रोर्विसर्गः॥ मासेभ्यः॥ असि परे॥ ~~टाडेउतिउत्तमि~~
~~मि~~ ~~उत्तमि~~॥ अकारलोपात्॥ अकारसंयोगा॥ प्रोर्विसर्गः

भि॥ अकारलोपात्॥ लोपात्॥ लोर्विसर्गः॥ अय
 र्णोर्देनि विभर्गलोपः॥ माभिः॥ पक्षे॥
 पूर्ववत् मासे॥

ल०

५८

मासः॥ पक्षे॥ ढाडेउसिद्धासाभिर्त्तिमिरत्न॥ सवर्षस्यसवर्षो

नइतिदीर्घः॥ मासात्॥ भ्यां यतोपूर्ववत्तमाभ्यां मासा

भ्यां माभ्यं मासेभ्यः॥ उःस्परो॥ श्रकारलोपात्॥ उःस्वकारे

णपूर्वसंयोगः॥ स्रोर्विसर्गः॥ मासः॥ पक्षे॥ ढाडेउसिद्धा सु०

मितिस्य॥ मासस्य॥ ओसि॥ श्रकारलोपात्॥ ओःपूर्वसं ५८

योगः॥ स्रोर्विसर्गः॥ मासोः॥ पक्षे॥ ओसिवैत्वं॥ श्रौयाया

आमिस्वरहीनं॥मासांपक्षेसमानादापिदुष्टपूर्व॥मासानां॥६

वावा॥स्वरहीनंपरेनैव॥स्रोर्विसर्गः॥मासयोः॥डिपरे॥

अकारलोपात्॥डिस्वरपूर्वसंयोग॥मासि॥पक्षे॥उकारडि

त्कार्यार्थः॥इवर्णद्वैरितिस्वकारादेशः॥मासे॥ओसिपूर्वव

त्॥मासोः॥मासयोः॥आमीअकारलोपात्॥आमपूर्वसंयो

ग॥मासाम्॥पक्षो॥समानादापिदुष्टागमदीर्घत्वंव

मासानां॥॥सुपि॥अकारलोपात्सकारमात्रसंयोगः॥

ल० मास्तु॥ पक्षो॥ ओसिचैत्त्वमिति एकारदेशः॥ नाम्यन्ताच्चेतिस
१९ शेष॥ मासेषु॥ संबोधने तु प्रथमाया रूपवत्॥ हे शब्द प्राकृष
योगः॥ समाना चेद्ध्वोपः॥ इति विशेषः॥ हेमाः हेमास हेमासौ
हेमासौ हेमासः हेमासाः॥ ॥ सोमपाशब्दः सोमपासि इति वृत्ते॥
इकार उच्चारणार्थं स्त्रीविसर्गः॥ सोमपाः॥ निर्विशेषत्वात्॥ संघ
क्षरान्तपुरेवर्ष इति औकारदेशः॥ सोमपौ॥ जसि॥ जकारस्ये

सु०

१२

त्संज्ञायां लोपः॥ सवर्णस्य सवर्णेन स हृदीर्घ उच्चाहृतः॥ इति दीर्घ
देशः॥ सोर्विसर्गः॥ सोमपाः॥ समन्तादमृतेति अकारलो
पः॥ घात्रे वा पत्रे वेति मोतुस्वारः॥ सोमपां॥ औपरे॥ सं
ध्यक्षरात्पुरोवर्णे इति औत्रादेश सोमपौ॥ शतादौ तु वि
शेषः॥ घातोरकारलोपस्या ह्रस्वादौ तु स्वरेपरे॥ अकार
लोपः॥ शकारशसीति विशेषणार्थः॥ शस्रश्चकारपूर्वसंज्ञो
गः॥ सोर्विसर्गः॥ सोमपः॥ रापरे॥ अकारलोपः टकारश्चे

त० तेतिविशेषणार्थः॥स्वहीतंपरेणेति त्र्यासं खोगः॥

१० सोमपाभ्यामृभिसादौ तविशेष॥सोमपाभ्यामृसोमपाभिः

उपरेत्र्यालोपउकारडित्कार्यार्थस्वरहीतंपरेणेति

रसंजोगःसोमपे॥सोमपाभ्यांसोमपाभ्यः॥उसिपरे

उकारडित्कार्यार्थत्र्यालोपस्वरहीतंपरेण इति त्र्यसं सु०

योग॥इकारउच्चारणार्थसुविसर्गः॥सोमपः॥सोमपाभ्यां २०

सोमपाभ्यः॥ इत्स्पररेउत्सि^{वत्}सोमपः॥ ओसि आलोपस्वर
हीनतंपरेणेति ओत्स्पूर्वसंयोगः॥ सोर्विसर्गः॥ सोमपोः॥
आमिव आलोपः॥ स्वरहीनतंपरेण इति आम्संयोगः॥
सोमपां॥ डिपरेउत्कारडित्कार्यार्थं आलोपः॥ इत्संयोग
सोमपि॥ ओसिपूर्ववत्सोमपोः॥ सोमपासु संबुद्धौ न
विशेषः॥ हेसोमपाहेसोमपोहेसोमपाः॥ हरिशब्दः॥ ॥
हरिसि इति स्थिते॥ इत्कारुच्चारणार्थः सोर्विसर्गः॥ हरिः॥ ह

ल०

२९

रि औ ॥ ॥ इडदन्तादौ युगं नु पूर्वस्वरसमौ स्मृतौ ॥ सवर्ण
स्य सवर्णेन ॥ इति दीर्घ ॥ हरी ॥ जसि ॥ ए ओ जसी डुदन्ता नां प
र्वयो श्वरमस्यव ॥ इति जसि परे एकार ॥ अयायावा ॥ स्वर
हीतं परे नैव ॥ ओ वि सर्ग ॥ हरयः ॥ अमि ॥ समानादम्ससो
रस्येत्यकारलोपः ॥ हरिः ॥ औ परे पूर्ववत् ॥ हरी ॥ शसि
शकारशसीति विज्ञोषणार्थः ॥ समानादम्ससेत्या
दिभ्यकारलोपः ॥ शसि दीर्घाभ्यकारादे इति पूर्व दीर्घः

सु०

२९

उप रे ॥ उ. निरु ओ त्रिषु स्मृतः ॥ अया या वा वा ॥ स्वर ही नं परेण ॥ हरये ॥

व० **हरी नर ॥** टा परे टा ना स्त्रियां मिदुद न्नात् डि निरु ओ त्रिषु स्मृतः
अने प्रत्तिका रस्य इति मूर्ध्व न्यादेशः ॥ **हरि णा ॥** हरिभ्यां हरिभिः ॥
एदो **भ्यां** उ. स्य लोप स्यात् योर्ङ सिङ सोरपि ॥ उ. लोपात् इकार उच्चार
णार्थो विस्वर्गः ॥ **हरेः ॥** भ्याभ्यसोपवृत्तवत् ॥ उ. सूपरे उ. सिवत् ॥
हरेः ॥ ओ सूपरे ॥ **यु** ण मि नियां न्नादेशः ॥ **स्वरा** त्पर वजनत्
प्रं नथापि रेफादिह सषत्पद्वित्वतिषेभः **यु** धा किं कर्त्तव्य ॥ **यु** न्नस्य पंचवक्त्रा
यजनेथ परे सति द्वित्वमुक्ता गिरादेव्यारेफादिह सषत्पद्वित्वतिषेभः ॥
णारेफा त्पर एद्वि रित्यते ॥

ले.

२२ इत्युक्तत्वात् ॥ अन्नषु पंचवर्गाणां मिन्नियकारस्य द्वित्वं
स्वरहीनं परेनेति ओस्संयोगः ॥ ओर्विसर्गः ॥ हृष्योः ॥
आमि ॥ समानादा मितुर्पूर्वैर्इति तुडागमः ॥ तेनैव पूर्वदी
र्घः ॥ अतन्नेष्फर्नकारस्येति मूर्धत्र्यादेशः ॥ हरीणां ॥ डिपरे ॥
उ. रौडिडिडिनिवटे लोपः ॥ त्याचनवाच्यपा ॥ डिश्यस्य भौकारा
देशः ॥ डिन्वात् ढिलोपः ॥ हरिशयस्य इकारलोपः ॥ ओस्वरहीनं

सु.

२२

सखिशब्दस्यकारण ऐकारादेश औकारादि नोकारादयः यतः स्थाने ७६

परै नैव ॥ **हरौ** ॥ ओसि पर्यवत् हयो ॥ सुपि ॥ नाम्यंताञ्चेति
सस्याषत्वं ॥ **हरिपु** ॥ एंपुधौ ॥ इदुदत्ता औचगुणः समानतत्वं
हीयते ॥ तस्मात् ॥ सेचिसंज्ञा तु संवुधौ धेर्ज्ञेपो चातुवर्जि
ते ॥ समाना देवता अस्मात् ~~हसा~~ ^{नुसिसंज्ञया} ॥ हेयद्
पाव्यु योगस्तु ॥ हेहरे हेदरी हेहरयः ॥ ^{मागुशब्द} ॥ सखिशब्दस्य ॥ सखि
सि इति स्थिते ॥ **सेडा** **सरखुर** **धेरै** **रौ** ^औ कारादित्यनुर्धपि ॥ सिश
दस्यडा आदेशः ॥ डिद्वा **दिलोपि** ॥ आभ्यं रहीनं ॥ सरखा ॥ सखि
औ ॥ सखिशब्दस्य औकारादित्यनुर्धपि इकारस्य रेकारादे

हरिशब्दस्य औकारादित्यनुर्धपि

वेति

ल०
२३

दाः॥ चयायावावा॥ स्वरही नंपरेनैव॥ स्वरसखेया॥ सर्व
 यौ॥ जसि॥ सखायः॥ अमिसखायं॥ औसखायौ॥ सशि
 ॥ हस्तिवत्॥ सखीन्॥ सखिटाइति॥ टान्नास्त्रियामिति श्रं
 त्रेपाप्तेसखिपत्योरीगिति प्रतिषेधात्॥ ईगागमस्त्रिषु भवे
 टाउं॥ उ॥ पुक॥ मादयं॥ अनेन ईगागमः॥ सवर्गस्य सवर्ग्येति
 दीर्घः॥ अर्णमितिन्यान्नादेशः॥ सख्यौ॥ सखिस्त्रिभिः॥ उ॥ परे
 ऋउ॥ सखिपति द्वंद्वे सते उ॥ उ॥ अडिचस्मृत इति उ॥ सिउ॥ सो॥ सु०

गागमस्त्रिषु भवे इति ईगागमः॥ सवर्गस्य सवर्ग्येति
 सवर्ग्येति॥ इति द्वंद्वः॥ याज्ञिकेभ्यः॥ सखायसखि

सखि शब्दपति शब्दयोर्न तिरुक्तौः परयोः अकृष्णागमः इति सर्वं॥ सखिपत्यो गिति त्रिव४
 नाडिक्तादि लोपः सख्युः सि इति स्थिते॥ १॥ ॥ अतोऽऽः

अगागमः॥यान्नादेशः॥अकारस्वरहीनं परे नैव॥सरयुः
सिद्धिदिते॥अतोऊउभ्येति॥उसिउकारस्यितश्रुकारस्य
उकार॥सचडिडुडिडुडिलोपःस्वरहीनं परे रोतिउकारस्य
योगः॥सोर्विसर्गः॥सरयुः॥सरिवभ्यांसरिवभ्यः॥उसूपरे
पर्ववत्सरयुः॥ओसि॥प्लृणामितियान्नादेशः॥ओ
स्वरहीनं॥सोर्विसर्गः॥असिहरिवत्सखीत्तां॥उपरे
सखीः

ल० २४ २४
उ० इति द्वादशस्य हरेर्भानोदयोरपि सरयुरी गगनमन्त्रेन
प्रतिषेधोक्तविष्णुने ॥ ईगागमडिशदस्य औकारादेशः
डित्वाटिलो ॥ औस्वरहीनं ॥ सरयौ ॥ ओसिसरयोः ॥
सुपि ॥ सखिषु ॥ हेसखे ॥ हेसरवायीहेसखायः ॥ प्रतिशब्दो
घोवं ॥ शसादिस्यरेषुपरेषु ॥ ॥ स्वयंभूश्चदः ॥ स्वयंभूसि ॥
इकारउच्चारणार्थः सुविस्मयी ॥ स्वयंभूः ॥ औ ॥ धानोरीकारु
स्वयंभूश्चदनीशदस्य दसोभोपक्रिये

सु.
२४

कार इयुवौ स्तः स्वरेपरे॥ उस्वरही तं औ स्वरही तं परे॥ स्वयं
भुवौ जकारस्थोऽसंज्ञायां लोपः॥ उस्वरही तं अस्वरही तं परे
न॥ प्रोर्विसर्गः॥ स्वयं भुवः॥ औ सि॥ चानोरीकारुकारा इ
ति इयुव॥ अस्वरही तं उस्वरही तं परे नैव मोनुस्वारोपदाने
व॥ स्वयं भुवः॥ औ पूर्ववत् स्वयं भुवौ॥ शति॥ चानोरी॥ अकार
रशालीति विशेषणार्थः॥ अस्वरही तं उस्वरही तं॥ प्रोर्विसर्गः॥

ल०
२५

स्वयं भुवः॥ टा॥ टकार०॥ घा नो०॥ आस्वरही नंत०॥ स्वयं
भुवा॥ भ्रं मि सो सु प र व त्॥ स्वयं भ्रं भ्रं स्वयं भ्रं मि॥ डे॥ डु
कार०॥ घा नोरी०॥ एस्वरही नंत०॥ स्वयं भुवो॥ स्वयं
भ्रं भ्रं स्वयं भ्रं भ्रं॥ ड मि॥ इकार० इकार०॥ घा नो०॥ उस्व
र० अस्वरही०॥ सो वि प स्वयं भ्रं भ्रं॥ इकार०
घा नोरी० उस्वरही नंत०॥ अस्वरही नंत०॥ सो वि॥ स्वयं भुवः॥ ओष
घा नोरी० ओष रही० उस्वर०॥ सो वि०॥ स्वयं भुवो॥ अमि

लु०
२५

॥ घातोरी० ॥ उस्वर० आस्वर० मोनु स्वारी० ॥ स्वयंभुवां ॥ डि
 ॥ इकार० ॥ घातोरी० उस्वर० इस्वरहीन० ॥ स्वयंभुवि ॥ ओ
 षा ॥ घातोरी० ॥ उस्वरहीनं० ओस्वरहीनं ॥ सुर्वि ॥ स्वयं
 भुवोः ॥ सुपि ॥ पकार० ॥ नाम्नाश्च ॥ इति सस्पष्टः ॥ हे स्व त्वयंभु
 यंभुः ॥ हे स्वयंभुवो ॥ हे स्वयंभुवः ॥ सेनानीशब्दः ॥ सि ॥ दि
 र्वकारो कारयोश्च घातोस्वरवद्वयोश्चनेकस्वरशब्दस्य
 पूर्वयोश्चोस्वरेपरे ॥ इकार० ॥ सुर्वि ॥ सेनानी ॥ औ ॥

त्वयंभु

ल०
२६

दीर्घकारे॥ सेतान्यौ॥ जसि॥ दीर्घकारे०॥ सु० वि॥ सेता
न्यः॥ खमि॥ दीर्घकारे०॥ सेतान्यं॥ सेतान्यौ॥ शसि॥ दीर्घ
कारे०॥ सु० वि॥ सेतान्यः॥ टा॥ दीर्घकारे०॥ टकार०॥
सेतान्य॥ भ्यामि॥ सेतानी॥ भ्यां सेतानीमि॥ उ॥ दीर्घका
रे०॥ उ० कार०॥ सेतान्ये॥ सेतानी॥ भ्यां सेतानीभ्यः॥ उ० ति
दीर्घकारोकार०॥ उ० कार०॥ इकार०॥ सु० वि॥ सेतान्यः

सु०

२६

सेनानीभ्यां सेनानीभ्यः॥ उस् दीर्घकारो०॥ उकार०॥ से
नान्यः॥ ओसि॥ दीर्घकारो०॥ स्रोवि॥ सेनान्योः॥ आसि
आदीनामुत्तरस्य आसोत्तुब विनाषया॥ अन्तेननुडा
गमः॥ सेनानीनां॥ पक्षे सेनान्यां॥ डिपरे॥ आदीनामुत्तर
स्यउरासूनैवविकल्पर्त्ता॥ डिशब्दस्य आमादेशः॥ यान्नादे
स्वरहीतं॥ सेनान्यां॥ सेनान्योः॥ सेनानीषु॥ संयुद्धौ न वि
शेषः॥ हे सेनानी॥ हे सेनान्यो॥ हे सेनान्याः॥ इति सेनापि स द्॥

नं
२७

यैल्लवर्षाभ्रपुनर्नंशब्दाः सेनामीवित्त॥ ॥ पितृशब्दः ॥ सि॥
इति हिने ॥ अकारान्नस्य च सेरास्यान् घेरडिट्टि श्वलुप्यते
नेनसिशब्दूयाद्यादेशः ॥ ॥ सचडिट्टिट्वाटिलोपः ॥ ॥ स
रहीत्तं ॥ ॥ पिना ॥ ॥ औ ॥ ॥ अर्पं अर्पु अकारस्य चिप्रत्यय
भवस्य च ॥ ॥ इत्यर ॥ ॥ स्वरहीत्तं ॥ २॥ पितरौ ॥ ॥ जसी ॥ ॥ पि सु०
तर ॥ अमि ॥ ॥ अर्पं ॥ स्वरही ० ॥ पितरं ॥ ॥ पितरौ ॥ ॥ शसि २७
शक्षितीति दीर्घः ॥ ॥ शस्शकारास्य नकारस्य ॥ पितृन् ॥ ॥

टा॥ टकार०॥ य्युणां रकार॥ ॥ स्वरहीत्तिं॥ ॥ पित्रा॥ पितृभ्यां
पितृभिः॥ ॥ उ॥ उकार०॥ ॥ य्युणां०॥ रकार॥ ॥ स्वरहीत्तिं॥
पित्रे॥ ॥ पितृ० पितृभ्यः॥ ॥ ऊ॥ सि०॥ ॥ नतोऽउश्च डित्वा

ध्रुक्डावकस्वरस्योऽनन्तं॥ ॥ अनेन उ॥ तिप्रकारस्य॥ उका
रस्य॥ सच डिट् डित्वा ढिलोपः॥ ओर्वि०॥ पितुः॥ ॥ पितृ०

पितृ०॥ उ॥ सु०॥ पूर्ववत्॥ ॥ पितुः॥ ओ॥ सु०॥ ॥ य्युणां०॥
रकार॥ स्वरहीत्तिं॥ ॥ ओर्वि०॥ ॥ पित्रोः॥ ॥ आ॥ मि॥ ॥ समान्दित्ति

सु० मि०॥ इति उडामः पूर्वस्य दीर्घः॥॥ अनन्तैः प्ररुर्नकारस्य०॥ **पितृणां**
२८ डि०॥ अतोऽश्र०॥ **श्रीदेशः॥ स्वरहीनः॥॥ पितरि॥॥ ओ**
सिपर्व्ववत्॥ पित्रोः॥ सुपि॥ सस्य वत्तं॥ **पितृषु॥** संबुद्धौ॥ धेर
रुक्मकारस्य डि त्वादि लोपा॥ हेशदृष्टा कृष्णयोग॥ षोर्विस
गीः॥॥ **हेतुतः॥ हे पितरौ॥ हेतुनरा॥** इति पितृशब्दः॥॥
कर्त्तृशब्दः॥ सि०॥ पंचस्य कर्त्तृशब्दस्य शेषं पितृवदावरे
त्॥ कर्त्तृसि॥ अकारस्य पंचसु त्र्या श्रीदेशः॥ अकारांत

सु०

२८

स्यस्मेरास्यादिनिशि शब्दस्य व्याख्यादेशः ॥ सत्त्वं ० ॥ त्र्यास्वर
हीनं ॥ कर्त्तृ ॥ औस्वर ० ॥ कर्त्तृशि ॥ जकार ० ॥ प्रोर्वि ० ॥ कर्त्तृ
॥ अमि ॥ कर्त्तृरं ॥ कर्त्तृरौ ॥ सरवं पितृशब्दत् ॥ ॥ क्रोष्टु शब्द ॥

। त्रिप्रत्ययान्तवत्क्रो सुःपंचस्यविषुसम्मतः॥ दादास्वरेपि
कलोत्तउकारान्तत्राकारवत्॥ पक्षेभानुवदाकारपक्षेपि
नृवदस्वरेत्॥ ॥ क्रोऽपुः॥ सर्कात्तृप्रत्ययान्तेपंचस्यारः सविशि

कोष्ठशब्देन तायादेस्वरादेस्तु अक्षरैरेतद्विकल्पेन ॥ इतकोष्ठशब्दस्य च त्वप्रत्ययान्तत्वं च गणित्य एष सुब्र
नर्था न्यत्र भानुवशात् नोपास्मिन्तर्गा
(त्वप्रत्ययान्तत्वं गणित्य एतेषु विकल्पेन ॥)

२०

२२

यते॥ सेराक्रमकारान्तं इति साधारणमुदीर्यन्ति॥ ॥ पंचसु श्चास्ते
स्व० ॥ क्रोष्टा॥ ॥ क्रोष्टारौ॥ ॥ क्रोष्टारः॥ क्रोष्टारं क्रोष्टारौ॥ ॥
शसि॥ ॥ नृपन्ययान्नत्वा भावान्॥ ॥ क्रोष्टर्॥ ॥ टा० ॥ ॥ ट० ॥ क्र
कारान्॥ ॥ युष्मिन्मिन्तिरकारः॥ स्वरद्वि० ॥ क्रोष्टा॥ पथे अउक
रान्नात्॥ टानात्त्रियां० ॥ क्रोष्टुना॥ ॥ क्रोष्टुभ्यां॥ क्रोष्टुभिः॥ डे० ॥

२०
२२

ॐ इडदन्नस्यनुगुणोऽति चोक्तपुंसके ॥ उ-का ० ॥ अयायावावा ० ॥
 इत्यवादेशः ॥ स्वरहीनं ० २ ॥ क्रोष्टवे ॥ क्रोष्टुभ्यां ॥ क्रोष्टुभ्यः ॥ अकारप
 क्षो ॥ अतोऽउउंसिउसो ० ॥ स्वरडिट् ० ॥ क्रोष्टुः ॥ उकारपक्षो ॥ इडद
 न्नस्यनुगुणो ० इति ॥ ^इदो ^इभ्यां ^इस्व लोपस्यात् ॥ क्रोष्टोः ॥ क्रोष्टुभ्यां
 क्रोष्टुभ्यः ॥ उ-स्व पूर्ववत् ॥ क्रोष्टुः ॥ क्रोष्टोः ॥ ओसि ॥ अकारपक्षो ॥ ॥
 मृणमिति ॥ रास्वरहीनं ॥ क्रोष्टोः ॥ पुनः उकारात् ॥ य् ॥ वः ॥ स्वर ० २
 क्रोष्टोः ॥ य्मि नज्यद्रावात् ^नमुद्रात् ॥ क्रोष्टुर्ल ॥ उ-प ० ॥ अकारप
 क्षो ॥

उगमे हते १

डि २

ल०

३०

क्षो॥ उवुरु निच्यस्व स्वस्ती नमः ॥ क्रौट्ट रि॥ उकार पक्षे ॥ उरौ ह
३० ॥ किं हि दे वेपि ॥ क्रौट्टौ ॥ ओमि पूर्ववत् ॥ क्रौट्टौ ॥ क्रौट्टौ ॥ ॥
लुपि ॥ नाम्यन्ता च ॥ सस्य षत्वं ॥ क्रौट्टु ॥ पंच स्व विषु
न प्रत्यया न वत् ॥ न्युक्तत्वात् ॥ हे क्रौट्टौ ॥ हे क्रौट्टारौ
हे क्रौट्टारः ॥ ॥ सुरैशब्दः ॥ सकारादेश नकारादेश
वस्या भवत्यपि ॥ ॥ अनेन ऐकारस्य आकारादेशः ॥ ॥
इकार ॥ ओर्वि ॥ सुराः ॥ ॥ स्वरे परे सर्वत्र आयादे

लु०

३०

देशः॥ सुरायौ॥ सुरायः॥ सुरायं॥ सुरायौ॥ सुरायः॥ सुराय
सकारादौ०॥ इति स्था कारादेशः॥ ॥ सुरभ्यां॥ सुरभिः॥

सुराये॥ सुराभ्यां॥ सुराभ्यः॥ सुरायः॥ सुराभ्यां०॥ सुरायः
सुरायोः॥ सुरायां॥ सुरासु॥ हे सुरा॥ सुरायौ॥ हे सुरायः॥
गोशब्दः॥ ॥ ओरौपंच भुमोश रेवामिवाकार इष्टौ॥

ओरौपंच भुमोश रेवामिवाकार इष्टौ
यत्नेन गोशब्दस्य पंच सु ओ कारस्य ओ कारादेशः॥ इ
कार०॥ ओ वि०॥ गौः॥ ॥ आवादेशः॥ ॥ स्वरहीनं०

ल०
३१

गावौ॥ ॥ ज० ॥ स्वरही॥ श्रीर्वि॥ गवः॥ वामि-स्याकार॥ स
वर्त्मस्येति पूर्वदीर्घः॥ मोनुस्वारो०॥ ॥ गां॥ पक्षे-श्रवादेश
गावं॥ ॥ पूर्ववत् गवौ॥ शसि-स्याकारविकल्पेन॥ गाः॥
पक्षे॥ गविः॥ ॥ टा०॥ श्रवादेशः॥ गवा॥ गो०॥ गो०॥ द्वे
श्रवादेशः॥ स्वरहीर्त्तं॥ गवे॥ गो०॥ गो०॥ रुदो-द्रांउः
स्थलोपस्यात्॥ युत्तेत्तउः-सिउ-सोरकारलोपः॥ इकार०

सु
३१

स्रोर्वि०॥ गोः॥ ॥ गो० ॥ गो० ॥ उ० से० पूर्ववत्त० गोः॥ गवोः॥ गर्व०
गवि॥ गवोः॥ गोषु॥ संकु० ॥ प्रथमावत्त॥ हे गौः॥ हे गावो॥ हे
गावः॥ ॥ ग्लौशब्द॥ ग्लौशब्दोपुंविशेषोऽस्ति आवादेशेन
सिच्यति॥ इकाऽउच्चा० ॥ स्रोर्वि० ॥ ग्लौः॥ औकारादित्यरेषु
सर्वत्र आवादेशः॥ हर्षदैनविशेषः॥ ग्लावौ॥ ग्लावः॥ ग्लावं॥
ग्लावौ॥ ग्लावः॥ ग्लावा॥ ग्लौन्मां॥ ग्लौन्मः॥ ग्लावो॥ ग्लौ०॥ ग्लौ०॥
ग्लावः॥ ग्लौ०॥ ग्लौ०॥ ग्लावः॥ ग्लावोः॥ ग्लावां॥ ग्लावि॥ ग्लावोः
ग्लौषु॥ हे ग्लौः॥ हे ग्लावौ॥ हे ग्लावः॥ इति श्रीशारस्वतीमुखपद्म

ल०
३२

विनिगन्ति लप्यन्तस्वत्पांसुखवो धेस्वरान्नां पुष्टिं गङ्गाः ॥ ॥ अथ त्रै
लिङ्गः ॥ ॥ गङ्गा शब्दः ॥ आवन्नस्य वसे द्वौ पि पि र्निवति औ द्वयोः ॥
ईकारादेशमिद्वन्ती टौ सोरेन द्वयोरपि ॥ ॥ अनेन से द्वौ प ॥ ॥ ग
गा ॥ औकारस्य ईकारः ॥ इवर्णस्यै रि निरुकारः ॥ गङ्गे ॥ ॥ जकारः
सवर्णस्येति पूर्व दीर्घः ॥ स्रोर्विशर्गः ॥ गङ्गाः ॥ ॥ सवर्णस्येति पूर्व सु०
दीर्घः ॥ मोक्षु स्यार ॥ गङ्गां ॥ ॥ पुरौकारस्य ईकारः ॥ गङ्गे ॥ ॥ ३२
शकारः ॥ स्रोर्वि० ॥ गङ्गाः ॥ टौ सोरे ॥ अयाया वा० ॥ स्वरही० ॥ ३
गङ्गाया ॥ गङ्गा भ्यो ॥ गङ्गाभिः ॥ ^{आवन्नाना पु-सुयस्या न सद्यो दस्य सस्य नः ॥ यतो ययति}
गङ्गाया ॥ गङ्गा भ्यो ॥ गङ्गाभिः ॥ इत्यस्यात्सप्तम्यादरपि

सुत्रं नित्यं पर्याप्तं श्रौतं सुखना ३

सुत्रं नित्यं पर्याप्तं श्रौतं सुखना

सम्मतः ॥ यतो यत्नित्यं सुत्रं नित्यं पर्याप्तं श्रौतं सुखना ॥ ॥ यदागमः
नकारवान्तेनार्थः ॥ क्रिकार ० ॥ संख्या धरा नृसेवर्णे ० ॥ हेकारपदेश
स्वरहीनं ॥ गंगाये ॥ गं ॥ गं ० ॥ पुनर्यदागमः ॥ सर्वाण्येति दीर्घः
स्रो ॥ विसर्गः ॥ गंगायाः ॥ गं ० ॥ गं ० ॥ ॥ पूर्ववत् ॥ गंगायाः ॥ तुदागम
गंगारणां ॥ इवन्तावन्त्येके राम्, आदीनां क्रमशः पुनः ॥ इतरै
षां केचिदपि, समिच्छन्ति नृणां विदः ॥ अत्र न डि. शब्दस्य आम्
आदेशः ॥ यदागमः ॥ सर्वाण्येति दीर्घः ॥ स्वरहीनां
गंगायां ॥ गंगयोः ॥ ॥ गंगसु ॥ ॥ हेगंगे ॥ हेगंगे ॥ हेगंगाः ॥ सर्वांशस्य

भेदः॥ आवनत्तसर्वीदीनानुइति॥ आवनत्तस्य सेर्होपो०॥ अन्तेनसेध्वोप
 सर्वा॥ ॥ इंकारादेरामिहुं०॥ ॥ इवस्मिद्यै०॥ एकारस्यंघोराः॥ ॥
 सर्वे॥ जकार०॥ सवर्णस्य०॥ सोर्वि०॥ सर्वा॥ सवर्णस्य०
 ॥ मोत्तुस्वारः॥ सर्वा॥ औपूर्ववत्॥ सर्वे॥ सर्वा॥ सर्वे॥ सर्वाः॥

आवनत्तस्यवर्णोसोरे०॥ संधक्षरस्यनु०॥ सर्व्या॥ सर्व्याभ्यां॥ सर्वाभिः॥ उ०॥ अवनत्तानामि
 तियदागमसुदागमौ॥ ॥ पूर्वदीर्घस्याह भवता॥ संधक्षरापुरोवर्ण०॥ ॥ सर्वस्ये॥ ॥ सर्वा
 भ्यां॥ सर्वाभ्यः॥ उ०॥ ॥ आवनत्तानामिति यदागमसुदागमौ॥ पूर्वदीर्घस्याह भवता॥ ॥ इकारो
 प्रोर्विसर्गः॥ सर्वस्याः॥ सर्वा०॥ सदी०॥ ॥ उ०॥ ॥ आवनत्तानामिति यदागमसुदागमौ॥ पूर्वदीर्घस्य

जराये॥ भ्यां भ्यसो पूर्ववत्॥ ४. सि॥ आवत्ताना॥ यदागम॥ स्वरहीनं
दागमः॥ सवर्णस्य सवर्णेन॥ स्वरहीनं परे नैव॥ ओर्विसर्गं॥ ॥ जरायाः॥ ^{जसः॥} भ्यां भ्यसो पूर्ववत्॥ ३. सू०॥ प

र्ववत्॥ यदागमं सवर्णस्य सवर्णेन॥ ओर्विसर्गः॥ ॥ जरायाः॥ जरसः॥ ॥ ओसि॥ जरसोः॥ जरयोः॥ आ

मि॥ समानादमिनु०॥ ^{नोनुस्वारो०} अन्ते कुर्नकारस्य०॥ जराणां॥ जरसां॥ ॥ डि०॥ उकार०॥ स्वरहीनं॥ जर

सि॥ ॥ पक्षे॥ आवत्तानामिति यदागम॥ डिरात्॥ सवर्णस्य सवर्णेन॥ जरायां॥ जरसोः॥ जरयोः॥

जरासु॥ हेजरे॥ हेजेर॥ हेजरसौ॥ हेजराः॥ ^{हेजरसः॥} ॥ बुधिशब्दः॥ ३० ओर्वि०॥ शुद्धतादौ

रितैरन्यानिवाहवः॥३॥ चित्तविक्षेपकालेवाप कवेचालिडी रितः
॥ सुप्तो हं विललापेति स्वल्पकालेपरोक्षवत् ॥ पर्यां कित्येवास्य
पूर्वलोपे सति विलेपतुः ॥ गमूधातुर्गतावर्थः जगाम जगमतुः
पुनः ॥ गमांस्वस्य लोपः स्याद्गमुरेवं पदक्रमः ॥ हनधातुस्तु हिं
न सायां गार्थोपि क्वचित् स्मृतः ॥ जयानकशंगो विन्दो जयतुर्मुष्टिवा
नुरौ ॥ भञ्ज्यामर्दने यातुर्वा भञ्जवाणादोर्ध्वरान् ॥ छिदिरद्वैधीकर
शो विद्धे दस्ति मत्तकान् ॥ जती प्राडुर्भावधातुर्धज्ञे जगजनाई नरि

स०
६३

दि

हो

७

स्थादापाया विधा नृनां रा ~~हे~~ ते लोप इष्यते ॥ आतो नयीत्या थलं
पो न सशादि च लुप्यते ॥ इ अस्तु तो च तुष्टाव तुष्टो थथपि सिद्ध्यति ॥ य
जधा तु न यादौ तु संप्रसारणा भिष्यते ॥ यया जइति सिद्धौ तु इया ज संप्र
सारणात् ॥ हि इति न किं नि स ति द्वितीया यं संप्रसारणात् ॥ गु
दीतां यजादीनां च संप्रसारणात् ॥ ईजे द्वितीये ईजाने ईजि
हे च तृतीये ॥ रयाजे ईजते ॥ ईजुः परस्मै षडपंक्तयः ॥ वव
धातोः ॥ उवा ये ति उवतुः उवुरित्यपि ॥ क्त्वा च चिरन्तपि च ॥ च

सु०
६३

आत्मपदेततः। पुनरिति उच्यते। न कर्मो रूपं प्रचल्यते ॥ अत्रिष्टिप्रशये धातुर
यंसुप्चापसुषुपुः कर्मः ॥ असुङ् व्याघ्रौ तु नुगसां नुगागमशनीरितः ॥
व्याङ् पूर्वो व्यानसेविभ्वं भगवानिति कृत्तिमं ॥ अंजुधातुस्तु व्यानं ज
आनं जुश्चेति तत्पदं ॥ अर्चधातुस्तु पूजायां आनर्चइति तत्पदं ॥ विअर्ध
तुस्तु चयने विनोतेरादि कर्मति ॥ विकल्पे नैव कित्वस्यात्त्रिश्चिक्का
यचिरं च यः ॥ विवायचिच्यतुचिच्युपक्षेपिपदमीरितं ॥ ग्रहधातुरु
पादाने जग्राहइति सिद्ध्यति ॥ ग्रहां किति ङि। नीत्येवं द्वितीयसंज्ञा

सु०
६४

सारणो॥ जग्मृहु जग्रोह॥ श्येतिपदमस्य समीरितं॥ व्यभसंवरणेधातुः
संविशायपदं भवेत्॥ संविष्यइतिवारूपं संविद्यातेपदं पुनः॥ वेभ्र
तनुकसन्तानेवेभ्रो वेभ्रन्नवादिषुः॥ उवाय ऊयतुः ऊयुः तस्य रूपं
निरूपितं॥ इओश्चि गतिरुद्यो यो धातुस्त इपमीरितं॥ शिश्वायाशि
श्चि यतुरेवं शिश्चि^{श्चि} युदित्यथादिवा॥ वायातुस्तु गतौ वभ्वे ववौ च यतुस्त
त॥ वपुरेवं ववे थापि वविथेपि ववावपि॥ व्यय धातुस्ताडनेथे विव्याध
विविधुः पुनः॥ विविधतुश्च विव्या विविधथुरितीरितं॥ प्रकृधातुस्तुशी

सु०
६५

देसंभ्यक्षरादनः॥संभ्यक्षराणामात्वंचपूर्वमेवाहृतंयतः॥रादिनादिनमेवाहुःगेयादित्या।
दिकंपदं॥धाधातुर्गतिनिश्चिन्नौस्थेयान्माधातुरणसौ॥मेयान्माउधातुरेवासौमासी
शादिपदंततः॥ओहाक्त्वागेवहेयात्स्यान्शोतन्नुकरणेततः॥संभ्यक्षरा।
णामात्वंचशेयादित्यादिकंपदं॥संयोगादेरुतइतिबायादादावनपीरितः
॥धाधातुंक्जयित्वान्यधातुर्मैत्वमीरितं॥ग्लायान्ग्लेयादितिपदंपक्षोविक
ल्पमीरितं॥प्रकारस्यरिउदेशोयामादौदीर्घवर्जितः॥क्रियान्क्रियाँक्षितित्या
दिह्रश्चधातोःपदमतं॥अनितोःपरयोह्रश्चनगुणात्वंसमीरितं॥कृषीष्टमित्यो
रितिदोगुणाभावइतीरितः॥विधातुश्चयनेदीर्घोयेस्त्रेणप्रकीर्तितः॥वीयादित्येवरूपं

ल०
६६
६६

स्यावेपीष्टे निच नरणते ॥ लुङ् लकारः स्वस्त्रने स्यात्सर्वै कमशस्त्रादयो मर्तः ॥ ताता
रौतत्परस्मात्स तासितास्य तास्वय ॥ तासितास्य तथा तास्य परस्मैपरत्न स्यते ॥ ता
सायूर्यवन्तारस् तासे तासाथे ता स्ये ॥ ताहे तास्वहे तास्वहे स्यात्प्र नेपदि न स्यते ॥
प्रधातोर्भविता नृपं मिडागमविभिस्त्रयं ॥ नैकस्वराद्वा तुयां देचुदान्नपठिता दत्त
ताडडागमो^{यं} विधिः श्री कीर्णीयुश्च धातवः ॥ यचधातोश्च पक्षास्यात्प्र कासैति दत्तं न
रायत्कार इति नृपनुदीता पाता^{नथा} पर ॥ होना कर्त्ता नया ताच गं माग ह्यप्रयोगतः ॥
हन्धातोश्च हन्नाथ लुङ् लकारसमर्थितः ॥ स्यप्रत्ययः स्यात्स्योदौ तु लृङ्

लु०
६६
६६